

ФРОНТИР

СЕРГІЙ ДУХНО

**МАРІУПОЛЬ.
ВИХІД З ПЕКЛА**

Харків
«ФОЛІО»
2024

Передмова

Ця повість присвячена трагічним подіям, що сталися в українському місті Маріуполі після повномасштабного вторгнення Росії до України. Я хочу розповісти всьому людству про жахливі подробиці цієї війни. Люди мають знати правду.

Повість документальна, написана у формі щоденника. Але я не писав щоденник у тій ситуації, в якій була моя сім'я. Всі рядки записані по пам'яті. Я досі не можу забути це Пекло. Я пам'ятаю щодня... Щогодини... Кожної хвилини... Дуже хочу забути весь цей «кошмар». Але поки що мені не вдається...

Напишу трохи про себе та свою сім'ю, щоб читач міг правильно зрозуміти подальшу історію. Ми звичайна робітничка сім'я: я, Сергій (1960 р. н.), моя дружина Надія (1964 р. н.) і син Олександр (1985 р. н.). Ми «російськомовні українці». Знаємо свою рідну українську мову, але так вже склалося, що південний схід України був російськомовним. Народилися та жили у рідному та улюбленому місті Маріуполі. Ніхто з нас навіть не припускав, що опинимося в хаосі війни. Жили звичайним життям — робота-дім-робота. Політикою ніхто з нас не займався та особливо в неї не заглиблювався. Усе змінилося після 2014 року, коли політика «прийшла» в кожний дім та змусила визначитися — хто ми, з ким ми. Це визначення для нас було простим — ми українці, а отже, наша батьківщина — Україна. На жаль, не всі маріупольці зробили правильний вибір.

З'явилися «квазіреспубліки ДНР, ЛНР», наше місто опинилося в «першій окупації». Почалася війна з усіма її атрибутами — обстрілами, смертями, хаосом...

Україні тоді вдалося звільнити наше місто. Головну роль у цьому визволенні відігравав батальйон «Азов». Тоді я знав багатьох військових цього підрозділу.

Після звільнення місто жило мирним життям, розвивалося і впорядковувалося. Маріуполь промислове місто, два величезні металургійні заводи — «Азовсталь» та «імені Ілліча» — дозволяли городянам мати добре оплачувану роботу та з оптимізмом дивитися у своє майбутнє. І це майбутнє ми бачили прекрасним та щасливим.

Я все своє життя працював на заводі «Азовсталь», як і вся моя сім'я. У лютому 2014 року я вийшов на пенсію, а дружина та син продовжували працювати. У нас була хороша квартира, машина, сімейне щастя, віра у майбутнє...

На пенсії я захопився створенням відеороликів — мені подобалося це робити, я присвячував цьому заняттю весь вільний час. Я з дитинства любив здобувати нові знання і був творчою натурою: писав оповідання, повісті, невеликі замальовки зі свого життя. Завжди займався самоосвітою. Любив читати — прочитав величезну кількість книг, «потрібних» та «непотрібних». У шкільні роки я любив математику, фізику, хімію, астрономію та літературу. Брав участь у шкільних олімпіадах з цих предметів і іноді навіть перемагав. Але до своїх здібностей ставився вельми скромно. Моя улюблена вчителька з математики одного разу мені сказала такі слова:

— Сергію! Якщо ти так ставитимешся до своїх здібностей, то будеш працювати в «рейко-балці»!

На той момент, а це був далекий 1976 рік, я навіть не знав, що означає «рейко-балка». І звичайно не припускав, що слова вчительки будуть «пророчими»... А потім

так склалося, що я справді все своє життя пропрацював у цій самій «рейко-балці». Цех з виробництва рейок та балок на заводі «Азовсталь» — скорочено РБЦ, або просто «рейко-балка».

Але повернуся до своїх скромних здібностей. У мене була, і є, дивна пам'ять. Я легко запам'ятовую цілі сторінки тексту і через роки можу їх відтворювати з точністю до літери та розділових знаків. З часом ця здатність стала зменшуватися, але поки що не критично.

Ще в мене була, і є, дивакувата здатність визначати температуру навколишнього середовища за реакцією мого тіла. Згодом ця здатність настільки розвинулася, що я перестав користуватися термометрами. Я міг визначити температуру повітря з похибкою в один-два градуси, й не вслухатись у прогнози синоптиків. Тому в своїй повісті я вказую «температуру поверхні» у кожному розділі.

У принципі, всього вищесказаного цілком достатньо для того, щоб читач цієї повісті міг узятися до читання... Лише одне додаю — у цій повісті немає жодного слова вигадки чи художнього вимислу, хоча ви маєте повне право вірити або не вірити написаному. Я обіцяв написати цю повість людям, які ділили з нами ці трагічні дні, і своєю обіцянку виконав.

Чи можу я видати цю повість? На це питання я відповісти зараз не можу, але якщо ви читаете ці рядки, значить, мені це вдалося... І на обкладинці книги зображений наш зруйнований будинок.

ПЕРШІ ДНІ ВІЙНИ

24 лютого 2022 року (четвер) —
1 березня 2022 року (вівторок)

«І відкрилася Земля...
І побачили люди кола Пекла»

Перші дні війни були хаотичними, і я не можу описувати ці дні зі строгим хронометражем часу — тоді я не уявляв, що описуватиму все це Пекло... Я не допускав навіть думки, що подібне може статися у двадцять першому столітті...

Моя помилка у перші хвилини війни й в наступні кілька днів була в тому, що я не прорахував усіх варіантів можливих наслідків. Був упевнений, що все буде «добре». Що за нами правда... Я навіть змонтував ролик для свого каналу на YouTube, бо багато років займаюся відеоблогерством. У цьому ролику я розповів про початок війни. Миттєва реакція підписників на цей ролик мене здивувала. Вони схвалювали цю війну, почали мені погрожувати. (На жаль, доступ до свого каналу я зараз втратив, бо втратив свій телефон, до якого був прив'язаний мій YouTube «У Дідуся»).

Я навіть не допускав думки про «погане», а тому і не прораховував свої вчинки на той випадок, якщо раптом «все піде не так», як мені хотілося б... І за всі ці «прорахунки» моя сім'я заплатила по повній...

Telegram-канал полку «Азов» був основним для мене джерелом. Я стежив за всіма каналами новин.

Ми могли би виїхати з міста в перший же день початку війни, але «гординя сміливості» не дозволила мені це зробити... І я залишився у своїй квартирі, запевняючи сім'ю — дружину та сина — що ймовірність попадання снаряда в нашу квартиру мізерно мала. Я навіть показав рідним свої розрахунки — кількість почутих залпів і кількість «прильотів»* за цілями, запевнивши, що, при попаданні в районі нашого будинку, одразу почнемо шукати спосіб евакуюватися. Наскільки я був дурний і самовпевнений у ті перші дні війни...

Місто продовжувало жити за «мирним» устроєм — було опалення, водопостачання, електрика, газ і доступ до інтернету... Під час обстрілів ми навіть не спускалися до підвалу, бо залпи з «Градів» були дуже далеко, поблизу будинку «прильотів» не було. Я продовжував заспокоювати свою сім'ю, що «все буде добре»...

25 лютого відключили опалення. У квартирі стало холодно, але терпимо...

26 лютого відключили газ — це ускладнило приготування їжі, я почав розуміти, що ми повільно, але дуже впевнено «скочуємося» в хаос війни. З'явилися перебої з мобільним зв'язком...

27 лютого телевізор продовжував запевняти, що незабаром наші ЗСУ відкинуть ворога і життя повернеться на «мирні рейки» — суцільна «арестовщина»**... І я продовжував у це вірити... Міська влада заспокоювала на місцевому каналі телебачення: «Все під контролем! Ремонтні бригади усувають пошкодження...» і тому подібне! Про евакуацію навіть не говорили, а я продовжував вірити цій брехні!

* «Приліт» — місце вибуху снаряда.

** «Арестовщина» — від Арестовича (Арестович Олексій Миколайович — український політик, блогер, політичний оглядач).

28 лютого ТБ відключилося... Переналаштував телевізор на антену — вставив шматок дроту в гніздо антени, зміг зловити доступні канали, з великими перешкодами, але доступ до інформації залишався. Мозок продовжував аналізувати почуте — це давало можливість розраховувати варіанти виходу з ситуації, що склалася... Але моя самовпевненість, заснована на природній сміливості, заважала бачити ситуацію критично...

Першого березня ранок настав раптово — вибух снаряда 152 мм за п'ять метрів від будинку остаточно «вितверезив» мене від «сміливої самовпевненості». Я визирнув у вікно свого кабінету та побачив вирву глибиною чотири метри там, де раніше був дитячий майданчик...

Якби снаряд прилетів на п'ять метрів східніше, цього рукопису ніколи б не було... як і моєї родини, — все б закінчилося в секунду вибуху. Але доля, мабуть, вирішила, що нам треба пройти всі кола Пекла, уготовані путіноїдами для мене та моєї України.

Ми почали збирати речі — тривожна сумка з документами вже була готова. Я взяв ключі від гаража та пішов за машиною. Слово «пішов» зовсім не означає, що «Дід швидко осідлав свій Nissan Suny», бо я давно вже послабшав фізично і ледве пересувався... Через пів години я вийшов на дорогу, що веде до гаража, і зрозумів — машиною не проїду, дорога перекрита бетонними блоками.

Я повернувся додому і повідомив сім'ї, що про машину доведеться забути. Син дорікнув мені тим, і я, похнюпившись, передав йому «булаву» глави сім'ї та право ухвалення остаточного рішення у будь-яких ситуаціях. Зміна влади пройшла безболісно, і, наперед скажу, син зумів усе зробити правильно, і я цим тепер пишаюся!

Син вирішив вести нас до рідного заводу «Азовсталь», там були бомбосховища. Це рішення для мене було несподіваним, але раціональним. Я все своє життя пропрацював

на заводі, але ніколи не думав, що мій завод, крім роботи, зможе дати мені та моїй родині безпеку в умовах війни... бо про війну я ніколи не припускав навіть думки...

Ми пройшли через східну прохідну, йшли знайомою дорогою до цеху, де колись працював я, а тепер — мій син. Старанно оминали підозрілі предмети. І ось вже у полі зору цех — для себе зазначив, що зовнішніх пошкоджень на той момент не було. Слово «Бомбосховище» було написано на найближчій до нас будівлі. Ми спустилися сходами донизу і побачили людей.

— Чи можна залишитися з вами у цьому «бункері»? — запитав я у людей, які нас зустріли.

— Так, ще місця є! — відповіла дівчина Наташа. — Розташовуйтеся... Спати доведеться на піддонах, чоловіки покажуть вам, де їх взяти.

Я залишився оберігати сумки, а дружина з сином пішли добувати піддони. Забув написати, що окрім речей, ми взяли з собою двох наших кішок та улюбленого песика — йорка Керрі: не можна кидати тих, кого ти приручив. З продуктів у нас була чвертка хліба, грам 150 ковбаси та грам 100 сиру...

Електрика у бункері була. Працював електричний обігрівач, було відносно тепло. На момент нашого прибуття там розташувалися вже 29 мешканців. Вони зайняли усі лави, перетворивши їх на імпровізовані ліжка.

У кутку я помітив дротяний контейнер. Запитав навколишніх, чи можу я його використати для наших кішок. Ніхто не заперечував. Перелякані Жужа та Філіція почали обнюхувати своє нове житло — вони були домашніми кішками й ніколи не знали вулиці. Від стресу одна на одну шипіли, але потім заспокоїлися...

Одну проблему усунули.

Дружина з сином притягли піддони й почали влаштувати ліжка для ночівлі.

О 14-й (з хвилинами) годині почався обстріл... Мешканці бункера зачинили вхідні двері зсередини. Звуки «прильотів» на територію заводу дуже відрізнялися від тих, що я чув у квартирі, — кардинально відрізнялися. Довелося згадувати все, що я читав раніше: мої знання були досить розлогими, а пам'ять послужливо видавала саме те, що треба було в цю хвилину — який снаряд летить («Град»), чим споряджений (какетами зі шрапнеллю), скільки вильотів (20). Установка відпрацювала пів боезапасу — значить, буде коригування пізніше... Скільки ракет вибухнуло з випущених (дев'ять) — значить, використовують заряди ТЗ (зі складів тривалого зберігання*), путіноїди** утилізують свої складські запаси... Після недовгої перерви обстріл почався знову — значить, я все правильно припустив...

А потім згасло світло і запанувала темрява. У нас із собою були три пристрої PowerBank — їх можна було використовувати як ліхтарики, вони нас дуже рятували протягом перебування в бункері.

Коли закінчився обстріл, я, почекавши кілька хвилин, вийшов на поверхню, щоб озирнутися і зрозуміти, де і які пошкодження. Але особливих руйнувань не побачив: значить, стріляли з максимальної відстані й «купчастість*** прильотів» була дуже низькою... Одна ракета потрапила у підстанцію, в трансформатор, — тому й відключилося освітлення... Мастило не спалахнуло, це був позитивний бонус від «орків».

Серед жителів бункера охочих подивитися на руйнування не було.

* Склади ТЗ (тривалого зберігання) — боеприпаси з цих складів втрачають свою придатність.

** «Путіноїди, оркі» — послідовники імперської ідеології Путіна.

*** «Купчастість» — властивість зброї групувати точки падіння снарядів на деякій обмеженій площі.

Час прискорено летів до ночі, обстріли тривали. Але бункер був досить міцно побудований, і моє відчуття безпеки зростало. Цим висновком я поділився з дружиною, щоб хоча б трохи зняти її панічний настрій... але паніка в її очах продовжувала переважати...

Вночі у бункері було дуже холодно — на вулиці мінусова температура, ми ледве змогли подрімати.

ДЕНЬ ДРУГИЙ

2 березня 2022 року (середа). Бункер

Температура на поверхні:

-6 °С вночі, 0+2 °С вдень

Я завжди щось писав — дитячі оповідання, замальовки з життя, повість про ердельтер'єра Діка, роман про свою сім'ю (так і не дописав), — але не вважаю себе письменником... Цю повість обов'язково допишу до кінця, сподіваюся, вона допоможе людям зрозуміти жах війни та уникнути моїх помилок... Щоправда, не впевнений, що знайду видавництво, яке погодиться надрукувати ці рядки...

Ніч не принесла відпочинку — було дуже холодно. Ми практично не спали. Обстріли не припинялися всю ніч, але Бункер був досить міцним, і це вселяло невелику надію, що ми виживемо. Ми обов'язково маємо вижити...

З цими думками я провів усю першу ніч у Бункері... Саме першої ночі я дав собі слово, що напишу повість, якщо виживе вся моя сім'я.

6:30. Ранок почався зі скандалу. В непроглядній темряві я побачив промінь ліхтарика, впертий у стелю, а істеричний чоловічий голос, з нотками паніки, кричав про те, що хтось забруднив стіни у туалеті та не прибрав за собою... (даруйте за такі подробиці, але про це теж треба написати, бо це частина нашого життя в умовах війни).

Я ще не встиг познайомитися з усіма мешканцями Бункера, а тому за голосом не міг визначити, кому нале-

жить ця нецензурна тирада. Але вирішив, що мені доведеться поговорити з людьми та виробити певні правила поведінки для всіх мешканців Бункера... Повірте, я не намагався стати лідером Бункера та, тим паче — вважати себе промовцем «істин»... Я просто точно знав, що моє вміння говорити з людьми дозволить уникнути багатьох проблем у майбутньому спільному житті у Бункері...

І я не став відкладати своє звернення до людей на «потім», хоча мій син спробував мене зупинити словами:

— Що ти вічно лізеш до людей зі своїми порадами — вони нікому не потрібні... — але мене це не зупинило.

— Шановні мешканці Бункера! — голосно сказав я, намагаючись зупинити потік лайки того чоловіка, який кричав про «брудний туалет». — Я прошу у вас дозволу висловитися щодо ситуації, яка виникла...

Голос чоловіка обірвався на півслові — то було чергове нецензурне слово... Але я продовжив і, щоб мене чули всі, пройшов у центр Бункера.

— Усі ми з вами не з власної волі опинилися в цьому Бункері... У кожного свої уявлення про те, що відбувається на поверхні. Але, запевняю вас, усі ми зіткнемося з такими проблемами, як дотримання гігієни, інфекції та перші ознаки голоду. Я дозволю собі сказати, що трохи знаю про все перераховане та можу дати певні поради, як мінімізувати всі ці загрози. Ваше право прислухатися до них, чи повністю ігнорувати... Я не намагаюся вас змушувати...

На цих словах у Бункері запанувала тиша...

— А ти що — найрозумніший у нас? — репліка надійшла з дальнього кінця Бункера, з нотками недовіри та сарказму.

— Ні... Я не вважаю себе найрозумнішим... повірте — я не претендую на лідерство... Я останній серед рівних... — відповів я спокійно.

Зміст

ПЕРЕДМОВА	3
ПЕРШІ ДНІ ВІЙНИ	6
ДЕНЬ ДРУГИЙ	12
ДЕНЬ ТРЕТІЙ	20
ДЕНЬ ЧЕТВЕРТИЙ	24
ДЕНЬ П'ЯТИЙ	28
ДЕНЬ ШОСТИЙ	35
ДЕНЬ СЬОМИЙ	41
ДЕНЬ ВОСЬМИЙ	50
ДЕНЬ ДЕВ'ЯТИЙ	55
ДЕНЬ ДЕСЯТИЙ	62
ДЕНЬ ОДИНАДЦЯТИЙ	70
ДЕНЬ ДВАНADЦЯТИЙ	76
ДЕНЬ ТРИНАДЦЯТИЙ	84
ДЕНЬ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ	89
ДЕНЬ П'ЯТНАДЦЯТИЙ	97
ДЕНЬ ШІСТНАДЦЯТИЙ	107
ДЕНЬ СІМНАДЦЯТИЙ	112
ДЕНЬ ВІСІМНАДЦЯТИЙ	119
ДЕНЬ ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ	127
ДЕНЬ ДВАДЦЯТИЙ	134

ДЕНЬ ДВАДЦАТЬ ПЕРШИЙ.....	143
ДЕНЬ ДВАДЦАТЬ ДРУГИЙ.....	151
ДЕНЬ ДВАДЦАТЬ ТРЕТИЙ.	160
ДЕНЬ ДВАДЦАТЬ ЧЕТВЕРТИЙ.	167
ДЕНЬ ДВАДЦАТЬ П'ЯТИЙ.....	173
ДЕНЬ ДВАДЦАТЬ ШОСТИЙ.	195
ДЕНЬ ДВАДЦАТЬ СЬОМИЙ.	208
ДЕНЬ ДВАДЦАТЬ ВОСЬМИЙ.	228
ДЕНЬ ДВАДЦАТЬ ДЕВ'ЯТИЙ.....	242
ДЕНЬ ТРИДЦАТИЙ.....	256
ДЕНЬ ТРИДЦАТЬ ПЕРШИЙ.....	267
ДЕНЬ ТРИДЦАТЬ ДРУГИЙ.	277